

FÖRSTAINSTANSRÄTTENS DOM
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)
den 14 maj 1998 *

I mål T-354/94,

Stora Kopparbergs Bergslags AB, bolag bildat enligt svensk rätt, Falun (Sverige), företrätt av advokaterna Alexander Riesenkampff, Heinz-Joachim Freund och Stefan Lehr, Frankfurt am Main, delgivningsadress: advokatbyrån René Faltz, 6, rue Heinrich Heine, Luxemburg,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av Julian Currall och Richard Lyal, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud, delgivningsadress: rättstjänsten, Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

svarande,

* Rättegångsspråk: engelska.

angående en talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1),

meddelar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

sammansatt av ordföranden B. Vesterdorf samt domarna C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki och J. D. Cooke,

justitiesekreterare: byrådirektören J. Palacio González,

med hänsyn till det skriftliga förfarandet och efter det muntliga förfarandet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997,

följande

Dom

Bakgrund

1 Föreliggande mål gäller kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1), ändrat före offentliggörandet genom kommissionens beslut av

den 26 juli 1994 (C(94) 2135 slutlig, nedan kallat beslutet). Genom beslutet bötfälldes 19 tillverkare och leverantörer av kartong inom gemenskapen för att ha överträtt artikel 85.1 i fördraget.

- 2 Genom skrivelse av den 22 november 1990 inkom British Printing Industries Federation, en branschorganisation som företräder majoriteten av tillverkarna av tryckta förpackningar i Förenade kungariket (nedan kallad BPIF), med ett informellt klagomål till kommissionen. BPIF gjorde gällande att de kartongtillverkare som levererade till Förenade kungariket hade företagit ett antal samtidiga och enhetliga prishöjningar och begärde att kommissionen skulle undersöka om det eventuellt förelåg en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler. För att försäkra sig om att detta initiativ offentliggjordes publicerade BPIF ett pressmeddelande. Innehållet i detta meddelande återgavs i branschtidningar under december 1990.
- 3 Den 12 december 1990 inkom även Fédération française du cartonnage med ett informellt klagomål till kommissionen, i vilket den redogjorde för sin uppfattning om den franska kartongmarknaden i ordalag som liknade dem BPIF använt i sitt klagomål.
- 4 Den 23 och 24 april 1991 genomförde kommissionens tjänstemän i enlighet med artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 13, 1962, s. 204, svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8, nedan kallad förordning nr 17) utan förvarning samtidiga undersökningar vid ett flertal företag och branschorganisationer inom kartongbranschen.
- 5 Efter dessa undersökningar begärde kommissionen med stöd av artikel 11 i förordning nr 17 upplysningar och handlingar av samtliga mottagare av beslutet.

- 6 De uppgifter som framkom av dessa undersökningar och av begäran om upplysningar och handlingar föranledde kommissionen att dra den slutsatsen att de berörda företagen från halvårsskiftet 1986 till april 1991 (i flertalet fall) hade deltagit i åtminstone en överträdelse av artikel 85.1 fördraget.
- 7 Kommissionen beslutade följaktligen att inleda ett förfarande för tillämpning av sistnämnda bestämmelse. Genom skrivelse av den 21 december 1992 sände kommissionen ett meddelande om anmärkningar till vart och ett av de berörda företagen. Samtliga dessa företag besvarade meddelandet skriftligen. Nio företag begärde att få yttra sig muntligen. Förhöret med dem ägde rum den 7—9 juni 1993.
- 8 Efter det att förfarandet hade avslutats fattade kommissionen beslutet, som innehåller följande bestämmelser:

”Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (som är verksamt under namnet BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (tidigare Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidigare Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidigare Tampella Española SA) och Moritz J. Weig GmbH & Co KG har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att delta,

— vad beträffar Buchmann och Rena från omkring mars 1988 till i vart fall slutet av år 1990,

- vad beträffar Enso Española i vart fall från mars 1988 till i vart fall slutet av april 1991,
- vad beträffar Gruber & Weber från i vart fall år 1988 till slutet av år 1990,
- vad beträffar övriga fall från halvårsskiftet 1986 till i vart fall april år 1991,

i ett avtal och ett samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet 1986 och som innebar att kartongleverantörer inom Europeiska gemenskapen

- samlades regelbundet till hemliga och institutionaliserade möten i syfte att diskutera och enas om en gemensam konkurrensbegränsande branschplan,
- enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna,
- planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen,
- enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar,
- allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna,

— utbyte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder.

...

Artikel 3

Nedanstående företag åläggs följande böter för de överträdelser som har konstaterats i artikel 1:

...

xvii) Stora Kopparbergs Bergslags AB, böter på 11 250 000 ecu

...”

- 9 Enligt beslutet begicks överträdelsen inom ramen för ett organ kallat "Product Group Paperboard" (nedan kallat PG Paperboard), som var sammansatt av ett flertal grupper eller kommittéer.

- 10 Vid halvårsskiftet 1986 tillfördes "Presidents Working Group" (nedan kallad PWG) till detta organ, i vilken företrädare på hög nivå från de största kartongleverantörerna i gemenskapen (omkring åtta företag) ingick.
- 11 PWG:s verksamhet bestod bland annat i diskussioner om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser och kapacitet. I synnerhet fattades allmänna beslut om tidsplanen för och nivån på de prishöjningar som tillverkarna skulle genomföra.
- 12 PWG rapporterade till "President Conference" (nedan kallad PC), i vilken nästan samtliga verkställande direktörer för de berörda företagen (mer eller mindre regelbundet) deltog. PC sammanträdde två gånger per år under den aktuella perioden.
- 13 Vid slutet av år 1987 bildades "Joint Marketing Committee" (nedan kallad JMC). Dess huvudsakliga uppgift var dels att besluta om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras, dels att ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett system med likvärdiga priser inom Europa.
- 14 Slutligen diskuterade den ekonomiska kommittén (nedan kallad COE) bland annat prisvariationerna på de nationella marknaderna och orderstocken samt rapporterade sina slutsatser till JMC eller, fram till slutet av år 1987, till Marketing Committee som var JMC:s föregångare. COE bestod av försäljningsdirektörer från flertalet av de berörda företagen och sammanträdde vid flera tillfällen varje år.

- 15 Det framgår vidare av beslutet att kommissionen ansåg att PG Paperboards verksamhet främjades av ett informationsutbyte som möjliggjordes genom förvaltningsbolaget Fides med säte i Zürich (Schweiz). Enligt beslutet lämnade flertalet av medlemmarna av PG Paperboard regelbundna rapporter till Fides om order, produktion, försäljning och kapacitetsutnyttjande. Dessa rapporter bearbetades inom ramen för Fides-systemet, och de sammanställda uppgifterna översändes till deltagarna.
- 16 Sökanden Stora Kopparbergs Bergslags AB (nedan kallad Stora) ägde redan Kopparfors, en av Europas största kartongtillverkare, när den år 1990 förvärvade den tyska papperskoncernen Feldmühle-Nobel (nedan kallad FeNo), i vilken ingick pappersbruket Feldmühle (punkt 11 i övervägandena i beslutet). Vid denna tidpunkt ägde Feldmühle redan Papeteries Béghin-Corbehem (nedan kallat CBC).
- 17 Enligt beslutet deltog Feldmühle, Kopparfors och CBC i överenskommelsen under hela den period som omfattas av beslutet. Vidare deltog Feldmühle och CBC i PWG:s möten.
- 18 De tidigare pappersbruken Kopparfors och Feldmühle integrerades senare och utgör för närvarande avdelningen Billerud inom Stora-koncernen.
- 19 Av punkt 158 i övervägandena i beslutet framgår följande: "Stora medger att bolaget är ansvarigt för att dotterbolagen Feldmühle, Kopparfors och CBC har deltagit i överträdelsen både före och efter koncernens förvärv av dessa bolag." Vidare ansåg kommissionen att sökanden på grund av Feldmühles och CBC:s deltagande i PWG:s möten var en av "huvudmännen" och därför hade ett särskilt ansvar.

Förfarande

- 20 Sökanden har väckt föreliggande talan genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 24 oktober 1994.
- 21 Sexton av de andra arton företag som anses ansvariga för överträdelsen har också väckt talan mot beslutet (mål T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94 och T-352/94).
- 22 Sökanden i mål T-301/94, Laakmann Karton GmbH, återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 10 juni 1996, och målet avskrevs genom beslut av den 18 juli 1996 i mål T-301/94, Laakmann Karton mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).
- 23 Fyra finska företag, som är medlemmar av branschorganisationen Finnboard och som i denna egenskap anses solidariskt ansvariga för betalningen av de böter som ålagts Finnboard, har också väckt talan mot beslutet (förenade målen T-339/94, T-340/94, T-341/94 och T-342/94).
- 24 Slutligen väcktes talan av sammanslutningen CEPI-Cartonboard, till vilken beslutet inte var riktat, som återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 8 januari 1997, och målet avskrevs genom beslut av den 6 mars 1997 i mål T-312/94, CEPI-Cartonboard mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).
- 25 Förstainstansrätten kallade parterna i en skrivelse av den 5 februari 1997 till ett informellt möte, bland annat för att höra deras uppfattning om en eventuell

förening av målen T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 och T-354/94 vad gäller det muntliga förfarandet. Vid detta möte, som ägde rum den 29 april 1997, godtog parterna en sådan förening.

- 26 Ordföranden för förstainstansrättens tredje avdelning i utökad sammansättning beslutade den 4 juni 1997 att förena de ovannämnda målen vad gäller det muntliga förfarandet på grund av sambandet dem emellan i enlighet med artikel 50 i rättegångsreglerna och biföll den begäran om konfidentiell behandling som sökanden inkommit med i mål T-334/94.
- 27 Genom beslut av den 20 juni 1997 bifölls en begäran från sökanden i målet T-337/94 om konfidentiell behandling av en handling som inlämnats som svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten.
- 28 Förstainstansrätten (tredje avdelningen i utökad sammansättning) beslutade på grundval av referentens rapport att inleda det muntliga förfarandet och vidtog åtgärder för processledning genom att anmoda parterna att besvara vissa skriftliga frågor samt att inkomma med vissa handlingar. Parterna rättade sig efter denna anmodan.
- 29 Parterna i målen som nämns i punkt 25 ovan utvecklade sin talan och besvarade förstainstansrättens frågor vid sammanträdet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997.

Parternas yrkanden

30 Sökanden har yrkat att förstainstansrätten skall

- ogiltigförklara beslutet i den del som avser sökanden,
- i andra hand upphäva eller nedsätta bötesbeloppet,
- förplikta svaranden att ersätta rättegångskostnaderna.

31 Kommissionen har yrkat att förstainstansrätten skall

- förklara att talan inte kan upptas till sakprövning på den första grunden och i andra hand att talan inte kan bifallas på denna grund,
- förklara att talan inte kan bifallas på övriga grunder,
- förplikta svaranden att ersätta rättegångskostnaderna.

Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet

32 Sökanden har som enda grund gjort gällande att den inte är beslutets rätta mottagare.

Huruvida talan kan upptas till sakprövning på denna grund

Parternas argument

- 33 Kommissionen har påpekat att sökanden har agerat så under det administrativa förfarandet att kommissionen, utöver Stora, inte skulle intressera sig för att eventuellt rikta beslutet till andra bolag. Vidare har sökandens inställning under det administrativa förfarandet medfört att dess bötesbelopp har reducerats i avsevärd omfattning. Av dessa skäl har sökanden inte rätt att ändra inställning vid förstainstansrätten. En jämförelse kan göras med den sedvanerättsliga grundprincip (equitable maxim) som förekommer i "common-law-systemet", enligt vilken en part som begär upprättelse inte själv får ha betett sig på ett kvalificerat otillbörligt sätt (come with clean hands).
- 34 Kommissionen har påpekat att de första skrivelserna enligt artikel 11 i förordning nr 17 inte har riktats till sökanden utan till tre andra bolag inom koncernen. I skrivelse av den 19 augusti 1991 från sökandens ombud och i sökandens enda svar av den 30 augusti 1991 (bilagorna 34 och 35 till meddelandet om anmärkningar) uppges emellertid sökanden vara den motpart som representerar koncernen i det aktuella förfarandet. I dessa två handlingar förutsattes att sökandebolagets ledning hade beslutat att samarbeta med kommissionen och inte närmare gå in på frågan om vem som var den rätta mottagaren i förfarandet. Sökandens målsättning, vilken för övrigt uppnåddes, var följaktligen att samarbeta med kommissionen för att denna skulle behandla sökanden förmånligt.
- 35 Kommissionen tog fasta på sökandens inställning, varför all senare korrespondens riktades till denna, inbegripet korrespondensen enligt artikel 11 i förordning nr 17. Sökanden bekräftade genom sina svar det intryck som gavs i den inledande korrespondensen, eftersom sökanden även fortsättningsvis uppträdde som den rätta mottagaren i förfarandet och i förekommande fall av det slutliga beslutet.

- 36 Det är av detta skäl som kommissionen uppgav i meddelandet om anmärkningar, som var riktat till sökanden, att sökanden medgav sitt ansvar för dotterbolagens agerande (se även punkt 158 i övervägandena i beslutet). Eftersom dessa uppgifter inte kommenterades i svaret på detta meddelande, skall detta i förevarande fall ses som ett faktiskt medgivande.
- 37 För övrigt har Storakoncernen utåt alltid presenterat sig som en enhet som agerar enhetligt. Den omständigheten att sökanden har presenterat sig som kommissionens enda motpart överensstämmer således helt med denna inställning.
- 38 Slutligen har förstainstansrätten implicit medgett att ett företag under vissa villkor kan vara bundet av sin inställning vid kommissionen och att företaget inte kan ändra denna inställning vid förstainstansrätten (förstainstansrättens dom av den 12 december 1991 i mål T-30/89, Hilti mot kommissionen, REG 1991, s. II-1439).
- 39 Sökanden har bestritt att den explicit eller implicit har medgett att den är beslutets rätta mottagare. Kommissionen har helt riktigt sänt de första skrivelserna enligt artikel 11 i förordning nr 17 till sökandens dotterbolag, och det framgår inte på något sätt av sökandens svar på dessa skrivelser att sökanden svarar i eget namn. I skrivelsen av den 19 augusti 1991 uppgav sökandens ombud uttryckligen att han agerade i egenskap av ombud för sökanden och för sökandens dotterbolag. Det var helt logiskt att sökandens rättsavdelning, på grund av målens särart, skulle samordna arbetet till följd av de undersökningar som inletts mot olika bolag inom koncernen.
- 40 Sökanden har påpekat att den inte var tvungen att besvara meddelandet om anmärkningar. I svaret påpekade sökanden att den inte avsåg att kommentera kommissionens rättsliga bedömning. Sökanden hade rätt att begränsa sitt svar till vissa

faktiska punkter, och således är det inte på något sätt möjligt att dra slutsatsen att sökanden genom detta tillvägagångssätt skulle ha medgett någon form av ansvar beträffande de påstådda överträdelserna.

Förstainstansrättens bedömning

- 41 Det är ostridigt att sökanden aldrig uttryckligen har medgett att den är den rätta mottagaren vare sig av meddelandet om anmärkningar eller av beslutet.
- 42 Det skall därför undersökas om sökanden implicit har medgett att den är den rätta mottagaren till de ifrågavarande handlingarna.
- 43 Det skall i detta hänseende påpekas att sökandens ombud, som svar på de begäran om upplysningar som bland annat har sänts till flera av sökandens dotterbolag med stöd av artikel 11 i förordning nr 17, uppgav följande i en skrivelse av den 19 augusti 1991 till kommissionen (bilaga 34 till meddelandet om anmärkningar):

”I ovannämnda ärende har vårt bolag fått i uppdrag av Stora Kopparbergs Bergslags AB (Stora) att företräda detta och deras dotterbolag, inbegripet bolagen Bilerud, Kopparfors och Feldmühle, som tillverkar och levererar kartong. I detta ärende kommer Stora och de dotterbolag som berörs att betecknas Storakoncernen.

Storas ledning har gett mig i uppdrag att informera kommissionen om att ledningen inser betydelsen av de påståenden om överträdelse av konkurrensreglerna som anges i kommissionens beslut fattat med tillämpning av artikel 14 i förordning

nr 17 (för undersökning på ort och ställe) och i kommissionens skrivelser som utfärdats med tillämpning av artikel 11 i nämnda förordning (begäran om upplysningar) och att Storas ledning har börjat undersöka vilken politik och praxis olika dotterbolag inom Storakoncernen har tillämpat. Det framgår preliminärt av denna undersökning att bolag inom Storakoncernen har tillämpat viss politik och praxis som kan utgöra överträdelser av konkurrensreglerna.

...

Under mellantiden är respektive begäran om upplysningar som har sänts till elva bolag inom Storakoncernen under handläggning. Svar kommer att skickas till kommissionen snarast möjligt.”

- 44 I sitt första uttalande av den 30 augusti 1991 (bilaga 35 till meddelandet om anmärkningar) har sökanden vidare uppgett följande:

”Denna handling innehåller svar från pappersbruket Béghin Corbehem SA (CBC), Feldmühle AG (Feldmühle) och Kopparfors AB (Kopparfors) (tillsammans kallade Storaproducenterna) på den första begäran som kommissionen med stöd av artikel 11 riktat till producenterna den 11 juni 1991. Samtliga Storaproducenter kontrolleras av Stora Kopparbergs Bergslags AB (Stora), som har samlat svaren på respektive begäran som med stöd av artikel 11 har riktats till dessa dotterbolag. Var och en av Storaproducenterna har lämnat de upplysningar som framgår av deras svar....”

- 45 Slutligen framgår det inte av sökandens senare uttalanden (bilagorna 38, 39, 43 och 44 till meddelandet om anmärkningar) för vems räkning de hade upprättats. I dessa hänvisas till ”Stora” och till ”Storaproducenter” (”Stora Producers”).

- 46 Mot bakgrund av dessa handlingar kunde kommissionen på goda grunder dra den slutsatsen att sökanden, med hänsyn till sin tvetydiga inställning under det administrativa förfarandet som föregick avsändandet av meddelandet om anmärkningar, inte hade för avsikt att bestrida sitt ansvar för dotterbolagens rättsstridiga beteende. På detta stadium kunde kommissionen även förstå sökandens inställning så, att sökanden presenterade sig som en enda motpart som var villig att samarbeta för att utreda om bolag i Storakoncernen gjort sig skyldiga till det påstådda rättsstridiga beteendet, utan att därigenom implicit medge att sökanden var rätt mottagare av meddelandet om anmärkningar och av ett eventuellt senare beslut.
- 47 Beträffande den efterföljande perioden skall det påpekas att följande framgår av meddelandet om anmärkningar riktat till sökanden: "Stora medger att bolaget är ansvarigt för dotterbolagen Feldmühles, Kopparfors och CBC:s konkurrensbegränsande agerande både före och efter koncernens förvärv av dessa bolag." Således har sökanden, genom att välja att endast besvara vissa påståenden i meddelandet om anmärkningar, avsiktligen valt att inte ta ställning till kommissionens uttryckliga påstående om Storas ansvar för dotterbolagens konkurrensbegränsande agerande.
- 48 Även om sökanden inte kan belastas för att ha reagerat på detta sätt, i och med att ett företag inte är tvunget att besvara ett meddelande om anmärkningar som är riktat till det (domen i det ovannämnda målet Hilti mot kommissionen, punkterna 37 och 38), hade kommissionen, med beaktande av de omständigheter som redovisas i punkt 43—47 ovan, rätt att med anledning av sökandens inställning dra slutsatsen att sökanden ansåg sig vara rätt mottagare av det kommande beslutet och att sökanden inte skulle komma med några invändningar på denna punkt vid förstainstansrätten.
- 49 Trots denna slutsats skall grunden emellertid inte avvisas.

- 50 Det faktum att ett företag explicit eller implicit vitsordar vissa faktiska och rättsliga omständigheter under det administrativa förfarandet vid kommissionen kan visserligen utgöra bevisning vid bedömningen av om en talan vid en domstol är välgrundad. Detta faktum innebär dock inte att rätten att väcka talan vid förstainstansrätten med stöd av artikel 173 fjärde stycket i fördraget begränsas. I avsaknad av uttryckligt lagstöd strider en sådan begränsning mot den grundläggande legalitetsprincipen och den grundläggande principen om rätten till försvar.
- 51 I förevarande fall utgör Storas agerande under det administrativa förfarandet inför kommissionen och bland annat innehållet i de uttalanden som har riktats till denna omständigheter som skall beaktas vid prövningen i sak.

Prövning i sak

- 52 Grunden kan uppdelas i två delgrunder. Som första delgrund har sökanden anfört att kommissionen har åsidosatt sin skyldighet att motivera beslutet. Som andra delgrund har sökanden anfört att den inte kan anses ansvarig för överträdelsen.

Den första delgrunden: Huruvida motiveringen var tillräcklig

— Parternas argument

- 53 Sökanden har betonat att kommissionen i princip valde att rikta beslutet till de bolag som finns med på listan över medlemmar i PG Paperboard. Den har tillagt att kommissionen med avsteg från denna princip emellertid riktade beslutet till själva koncernen, företrädd av moderbolaget, för det första då flera bolag inom koncernen hade deltagit i överträdelsen eller för det andra då det förelåg uttryck-

liga bevis för att moderbolaget varit involverat i dotterbolagets deltagande i överenskommelsen (punkt 143 i övervägandena i beslutet). De två kriterierna för undantag har emellertid inget stöd i gemenskapsrätten. Enda skälet till att beslutet riktades till sökanden var att denna har påståtts acceptera sitt ansvar för dotterbolagens agerande (punkt 158 i övervägandena). Detta skäl är inte ett verkligt skäl, vilket innebär att beslutet inte uppfyller de krav som uppställs i förstainstansrättens dom av den 28 april 1994 i mål T-38/92, AWS Benelux mot kommissionen (REG 1994, s. II-211, punkt 30), enligt vilken det i ett beslut som fattats med tillämpning av artikel 85 i fördraget och som avser flera mottagare skall anges varför de olika mottagarna har tillskrivits de berörda överträdelserna.

- 54 Sökanden har för övrigt bestritt kommissionens påstående att institutionen inte är skyldig att i beslutet bemöta argument som inte tagits upp under det administrativa förfarandet. Domstolen har nämligen i dom av den 9 november 1993 i mål 322/81, Michelin mot kommissionen (REG 1983, s. 3461, punkt 14; svensk specialutgåva, häfte 7), vilken kommissionen har hänvisat till, preciserat att kommissionen är skyldig att redogöra för de överväganden som har legat till grund för dess beslut.
- 55 Kommissionen har påpekat att punkt 140 och följande punkter i övervägandena i beslutet innehåller en redogörelse för de grundläggande principer som kommissionen har stött sig på. Dessa principer tillämpas konkret i punkt 147 och följande punkter i övervägandena, som avser frågan om vem som i varje enskilt fall är rätt mottagare. Kommissionen är i vart fall inte skyldig att lämna en fullständig motivering på punkter som inte ens tagits upp inför den (se domen i det ovannämnda målet Michelin mot kommissionen, punkterna 14 och 15).

— Förstainstansrättens bedömning

- 56 Det framgår av fast rättspraxis att motiveringen i ett beslut som går någon emot skall göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och ge den berörda parten de upplysningar som är nödvändiga för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat. Huruvida en sådan motivering är

tillräcklig skall bedömas mot bakgrund av omständigheterna i förevarande fall, bland annat rättsaktens innehåll, den åberopade motiveringens beskaffenhet och mottagarens intresse av att få förklaringar. För att uppfylla dessa ovannämnda krav skall det av en tillräcklig motivering klart och tydligt framgå hur den institution som har antagit akten har resonerat. När som i förevarande fall ett beslut om tillämpning av artiklarna 85 och 86 i fördraget avser flera mottagare och medför en fråga om vem som skall anses bära ansvaret för överträdelsen, skall beslutet innehålla en tillräcklig motivering i förhållande till var och en av mottagarna, särskilt i förhållande till dem som enligt beslutet skall bära ansvaret för denna överträdelse (se bland annat domen i det ovannämnda målet AWS Benelux mot kommissionen, punkt 26).

- 57 I förevarande fall framgår det tillräckligt tydligt av punkt 140—146 i övervägandena i beslutet vilka allmänna kriterier som kommissionen har stött sig på för att fastställa mottagarna av beslutet.
- 58 Enligt punkt 143 har kommissionen i princip riktat beslutet till de enheter som nämns i listan över medlemmar i PG Paperboard utom då:

- ”1) flera företag inom samma koncern [hade] deltagit i överträdelsen, eller
- 2) det [förelåg] uttryckliga bevis för att moderbolaget hade varit involverat i dotterbolagets deltagande i överenskommelsen,

då beslutet har riktats till en koncern (företräd av moderbolaget).”

- 59 När det har varit fråga om företagsöverlåtelser har kommissionen fastställt beslutets mottagare i synnerhet enligt följande kriterium som anges i punkt 145 tredje stycket i övervägandena i beslutet: "... om det överlåtna bolaget fortfarande deltar i överenskommelsen beror det på de faktiska omständigheterna huruvida beslutet om detta deltagande skall riktas till detta dotterbolag i eget namn eller till det nya moderbolaget."
- 60 Kommissionen har för övrigt i punkt 147—160 i övervägandena i beslutet redogjort för hur den i varje enskilt fall har tillämpat de ovan angivna allmänna kriterierna.
- 61 Beträffande sökandens situation anges i punkt 158 i övervägandena förvisso endast följande: "Stora medger att bolaget är ansvarigt för att dotterbolagen Feldmühle, Kopparfors och CBC har deltagit i överträdelsen både före och efter koncernens förvärv av dessa bolag."
- 62 I likhet med vad förstainstansrätten redan har fastslagit (punkt 48 ovan) kan kommissionen inte klandras för att med anledning av sökandens inställning under det administrativa förfarandet ha dragit slutsatsen att sökanden hade för avsikt att inte bestrida sitt ansvar beträffande den fastslagna överträdelsen.
- 63 Följaktligen var kommissionen inte skyldig att särskilt motivera hur de allmänna kriterierna tillämpats i sökandens enskilda fall, eftersom sökanden inte uttryckligen tog ställning till de otvetydiga påståendena i meddelandet om anmärkningar om att den medgav att den var ansvarig för dotterbolagens konkurrensbegränsande agerande.
- 64 För övrigt framgår, av enskilda upplysningar i nämnda meddelande, skälen till varför kommissionen riktade meddelandet om anmärkningar till sökanden. I synnerhet anges följande (punkt 7): "Feldmühles ansvar för sitt deltagande i överträdelsen innan det förvärvades av Stora överförs i sin helhet på koncernen. Samma sak gäller CBC:s agerande innan det övertogs av Feldmühle. Stora kan i varje fall

inte göra gällande att det blivit ansvarigt i egenskap av 'oskyldig' köpare av den producent som gjort sig skyldig till en överträdelse: Kopparfors har redan från början varit aktivt delaktigt i överenskommelsen, och Feldmühles och CBC:s verksamhet har bedrivits på samma sätt under den nya koncernens ledning."

- 65 Eftersom kommissionens resonemang med tillräcklig tydlighet framgår av meddelandet om anmärkningar, skall det fastställas att sökanden hade tillgång till alla de uppgifter som behövdes för att avgöra om beslutet var välgrundat i det att det var riktat till sökanden (se jämförelsevis domstolens dom av den 16 december 1975 i de förenade målen 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 och 114/73, Suiker Unie m. fl. mot kommissionen, REG 1975, s. 1663, punkt 230).
- 66 Beträffande frågan om lagenligheten av de allmänna kriterier som har tillämpats av kommissionen, innebär denna en prövning av beslutets innehåll. Det kan således konstateras att sökandens argument, att det inte är tillåtet att tillämpa de kriterier som anges i punkt 143 i övervägandena, saknar relevans i detta sammanhang.
- 67 Talan kan således inte bifallas på den första delgrunden.

Den andra delgrunden: Huruvida sökanden kunde anses vara ansvarig för överträdelsen

— Parternas argument

- 68 Sökanden har för det första gjort gällande att den i egenskap av rättslig förvärvare av företag som har gjort sig skyldiga till överträdelsen inte kan anses bära ansvaret för den berörda överträdelsen, eftersom nämnda bolag fortfarande existerar.

- 69 För det andra är villkoren för att sökanden skall anses bära ansvaret för de överträdelse som har skett inom koncernen inte heller uppfyllda.
- 70 Det framgår av kommissionens beslutspraxis och av rättspraxis att tre villkor måste vara uppfyllda för att dotterbolagens överträdelse skall kunna tillskrivas moderbolaget med stöd av begreppet om en ekonomisk enhet: a) det måste föreligga ett samband mellan bolagen i form av aktieäggande, b) det måste till viss del vara samma personer som sitter i ledningen för de bolag som har deltagit i de konkurrensbegränsande förfarandena, och c) dotterbolagen måste sakna möjlighet att agera självständigt på grund av att de tillhör en centralt administrerad bolagskoncern eller på grund av att moderbolagets och dotterbolagets ledning delvis är densamma (se bland annat domstolens dom av den 14 juli 1972 i mål 48/69, ICI mot kommissionen, REG 1972, s. 619, svensk specialutgåva, häfte 2, av den 25 oktober 1983 i mål 107/82, AEG mot kommissionen, REG 1983, s. 3151, svensk specialutgåva, häfte 7, och förstainstansrättens dom av den 1 april 1993 i mål T-65/89, BPB Industries och British Gypsum mot kommissionen, REG 1993, s. II-389, svensk specialutgåva, häfte 14).
- 71 Sökanden har emellertid inte effektivt kontrollerat de tre berörda bolagens handelspolitik under den period som avses i beslutet.
- 72 Vad beträffar Kopparfors har detta bolag sedan år 1986 utgjort ett helägt dotterbolag till sökanden. Kopparfors har emellertid på grund av Stora-koncernens decentraliserade struktur fortsatt agera på kartongmarknaden som en självständig juridisk enhet och har i stora delar själv bestämt över sin handelspolitik, eftersom den under denna tid var det enda bolaget inom koncernen som var aktivt inom kartongsektorn. Kopparfors har för övrigt haft egen styrelse samt externa representanter.
- 73 Vad beträffar Feldmühle har sökanden själv uppgett att den i april 1990 ingick ett avtal om köp av ungefär 75 procent av aktierna i FeNo-koncernen, till vilken bolaget Feldmühle hörde. Aktierna överläts emellertid inte förrän i september 1990. Vid slutet av år 1990 hade sökanden köpt aktier av mindre aktieägare i sådan omfattning att den i april 1991 innehade 97,84 procent av aktierna i FeNo. Även

om sökanden således innehade majoriteten av kapitalet i Feldmühle vid slutet av den tidsperiod som avses i beslutet, hade den emellertid inte tillräcklig kontroll över detta bolag för att kunna anses bära ansvar för ett agerande som dotterbolaget i huvudsak bar ansvaret för.

- 74 Sökanden har påpekat att den inte har kunnat ersätta medlemmarna i Feldmühles ledningsgrupp ("Vorstand") med tjänstemän från Storakoncernen, eftersom ledningsgruppens medlemmar enligt § 84 i Aktiengesetz (tyska aktiebolagslagen) endast kan avsättas under särskilda omständigheter, vilka inte var för handen i förevarande fall. Sökanden hade därför ingen möjlighet att före överträdelsens upphörande påverka Feldmühles handelspolitik, eftersom Feldmühles kartongverksamhet inte började integreras i sökandens kartongavdelning förrän efter hösten 1991.
- 75 Sökanden har av samma skäl som med avseende på Feldmühle inte heller haft något inflytande över CBC:s verksamhet. CBC var redan när FeNo förvärvades ett helägt dotterbolag till Feldmühle.
- 76 Sökanden har slutligen bestritt kommissionens argument att ett moderbolag kan anses ansvarigt för ett dotterbolags konkurrensbegränsande beteende enbart av det skälet att det utgör ett helägt dotterbolag. I synnerhet är kommissionens tolkning av domen i ovannämnda målet AEG mot kommissionen felaktig, eftersom skälet till att domstolen inte ansåg sig behöva ytterligare bevisning om AEG:s inflytande över ett av de ifrågavarande dotterbolagen var att AEG inte hade bestritt att det hade ett avgörande inflytande över dotterbolagets prispolitik (punkt 50 i domen). Vidare hade AEG ett väldigt stort inflytande över sina dotterbolag beträffande den aktuella överträdelsen som bestod i att införa och tillämpa ett system för selektiv distribution, vilket AEG själv hade utarbetat. För övrigt överensstämmer kommissionens resonemang varken med generaladvokatens förslag till avgörande eller punkt 49 i domstolens dom. Kommissionens uppfattning i denna fråga motsägs slutligen av förstainstansrättens dom i det ovannämnda målet BPB Industries och British Gypsum mot kommissionen och dom av den 12 januari 1995 i mål

T-102/92, Viho mot kommissionen (REG 1995, s. II-17). Vad beträffar Feldmühle är kommissionens uppfattning i varje fall felaktig, eftersom sökandens aktiepost i detta bolag i dag endast uppgår till 98,3 procent.

- 77 Även om det antas att bolagen Feldmühle, Kopparfors och CBC för närvarande existerar som självständiga juridiska enheter, är detta enligt kommissionen inte relevant. Det framgår nämligen av domen i det ovan nämnda målet AEG mot kommissionen (punkt 49) att kommissionen har rätt att, som i förevarande fall, rikta beslutet till moderbolaget då det är fråga om ett helägt dotterbolag. I ett sådant fall presumeras moderbolaget kontrollera handelspolitiken. Denna rättspraxis bekräftas av förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-11/89, Shell mot kommissionen, REG 1992, s. II-757, punkt 312, svensk specialutgåva, häfte 12, och av domstolens dom av den 6 april 1995 i mål C-310/93 P, BPB Industries och British Gypsum mot kommissionen, REG 1995, s. I-865. Således måste kommissionen bara bevisa att det föreligger en verklig kontroll när det inte är fråga om ett helägt dotterbolag.

— Förstainstansrättens bedömning

- 78 I likhet med vad som redan har konstaterats är det lämpligt att hänvisa till de enskilda upplysningarna i meddelandet om anmärkningar för att kunna bedöma varför kommissionen riktade beslutet till sökanden. Det framgår av dessa upplysningar att Feldmühles, Kopparfors och CBC:s agerande tillskrevs sökanden i egenkap av moderbolag inom Storakoncernen.
- 79 Det framgår av fast rättspraxis att den omständigheten att dotterbolaget är en särskild juridisk person inte räcker för att det skall kunna uteslutas att moderbolaget skall ansvara för dotterbolagets agerande. Så är särskilt fallet när dotterbolaget inte självständigt bestämmer sitt agerande på marknaden, utan i huvudsak tillämpar instruktioner som det får av moderbolaget (se bland annat domen i det ovan nämnda målet ICI mot kommissionen, punkterna 132 och 133).

- 80 I förevarande fall har sökanden inte bestritt att den kunde ha ett avgörande inflytande över Kopparfors handelspolitik. Det finns således enligt domstolens rättspraxis inget behov av att undersöka om den i själva verket har utnyttjat denna möjlighet. Kopparfors är nämligen sedan den 1 januari 1987 ett helägt dotterbolag till sökanden och följer därför oundvikligen den politik som utstakas av de organ som enligt bolagsordningen fastställer moderbolagets politik (se domen i det ovan nämnda målet AEG mot kommissionen, punkt 50). Sökanden har i varje fall inte åberopat någon uppgift till stöd för sitt påstående att Kopparfors kunde agera på kartongmarknaden som en självständig juridisk enhet som i stora delar själv bestämde över sin handelspolitik och att den hade en egen styrelse samt externa representanter.
- 81 Vad beträffar Feldmühle och CBC skall det erinras om att Feldmühle under åren 1988 och 1989 köpte samtliga aktier i CBC, varför detta sistnämnda bolag blev ett helägt dotterbolag till Feldmühle. Det är för övrigt klarlagt att sökanden år 1990 ingick ett avtal om köp av ungefär 75 procent av aktierna i FeNo-koncernen, vilken ägde bolaget Feldmühle. Aktierna överläts emellertid inte förrän i september 1990. Vidare har sökanden själv uppgett att den vid slutet av år 1990 hade köpt aktier av mindre aktieägare i sådan utsträckning att den innehade 97,84 procent av aktierna i FeNo.
- 82 Sökanden har vidare inte bestritt att två bolag inom FeNo-koncernen, Feldmühle och CBC, var delaktiga i en överträdelse i vilken sökandens helägda dotterbolag Kopparfors även var delaktigt vid den tidpunkt då sökanden förvärvade aktiemajoriteten i FeNo-koncernen. Eftersom sökanden skall bära ansvaret för Kopparfors agerande, har kommissionen på goda grunder betonat i de enskilda upplysningarna i meddelandet om anmärkningar (se punkt 64 ovan) att sökanden omöjligen kan ha varit omedveten om Feldmühles och CBC:s konkurrensbegränsande beteende.

- 83 Under dessa omständigheter har kommissionen kunnat anse sökanden ansvarig för Feldmühles och CBC:s agerande för perioden före och efter sökandens förvärv av dessa bolag. Det ankom på sökanden i egenskap av moderbolag att med avseende på sina dotterbolag vidta de åtgärder som var nödvändiga för att förhindra att de överträdelse som den kände till fortsatte.
- 84 Denna slutsats påverkas inte av sökandens argument att den enligt tysk lagstiftning inte har möjlighet att utöva ett avgörande inflytande över Feldmühles och följaktligen CBC:s handelspolitik. Sökanden har nämligen inte ens gjort gällande att den har försökt få den aktuella överträdelsen att upphöra, exempelvis genom att anmoda Feldmühles styrelse om detta.
- 85 Med hänsyn till det ovan anförda hade kommissionen rätt att anse sökanden ansvarig för de aktuella bolagens agerande. Denna slutsats stöds även av sökandens agerande under det administrativa förfarandet under vilket den i fråga om bolagen inom Storakoncernen utgav sig vara kommissionens enda motpart beträffande den ifrågasatt överträdelsen (se jämförelsevis domstolens dom av den 18 oktober 1989 i mål 374/87, Orkem mot kommissionen, REG 1989, s. 3283, punkt 6; svensk specialutgåva, häfte 10). Det kan slutligen konstateras att det är i linje med de allmänna kriterier som kommissionen tar upp i punkt 143 i övervägandena i beslutet att sökanden utses till beslutets mottagare (se ovan punkt 58), eftersom flera bolag inom Storakoncernen var delaktiga i den överträdelse som avses i beslutet.
- 86 Härav följer att den andra delgrunden skall underkännas, vilket medför att talan inte kan bifallas på denna grund.

Yrkandet om ogiltigförklaring av artikel 2 i beslutet

Parternas argument

- 87 Sökanden har till stöd för sitt yrkande åberopat att förbudet mot framtida informationsutbyte är rättsstridigt.
- 88 Den har för det första gjort gällande att det inte av artikel 2 i tillräcklig mån framgår vilken information som är förbjuden att utbyta i framtiden. Artikel 2 i beslutet har utformats på ett så otydligt sätt att allt informationsutbyte kan anses vara förbjudet enligt denna artikel. I synnerhet förefaller artikel 2 i beslutet innebära ett förbud mot allt informationsutbyte som potentiellt kan användas för konkurrensbegränsande syften.
- 89 För det andra innebär artikel 2 i beslutet ett förbud mot visst informationsutbyte som inte är konkurrensbegränsande. Sökanden har i detta avseende hänvisat till kommissionens tillkännagivande om avtal, beslut och samordnade förfaranden rörande samarbete mellan företag (EGT C 75, 1968, s. 3, rättad i EGT C 84, s. 14) och till *Sjunde rapporten om konkurrenspolitiken* (punkt 7), av vilka det framgår att informationsutbyte avseende enbart statistiska uppgifter inte är förbjudet, om de inte avser individuell information om individuella företag. Således är artikel 2 i beslutet alltför långtgående, eftersom varje form av utbyte av information om företagets verksamhet, även allmän information, och allt statistikutbyte som är av betydelse för konkurrensen enligt denna bestämmelse är förbjudet.
- 90 Sökanden har bestritt att räckvidden av åläggandet i artikel 2 i beslutet framgår av beslutsskälens. Kommissionen har inte i beslutet prövat i vilken omfattning systemet med informationsutbyte i sig utgör ett åsidosättande av artikel 85 i fördraget. Det framgår inte tillräckligt tydligt av beslutsskälens vilken räckvidd artikel 2 i

beslutet har. På denna punkt skiljer sig beslutet från tidigare ärenden (förstainstansrättens dom av den 27 oktober 1994 i mål T-34/92, Fiatagri och New Holland Ford mot kommissionen, REG 1994, s. II-905, svensk specialutgåva, häfte 16, och av den 6 oktober 1994 i mål T-83/91, Tetra Pak mot kommissionen, REG 1994, s. II-755, svensk specialutgåva, häfte 16). Sökanden har även påpekat att den aktuella frågan inte har tagits upp i de så kallade Polypropylenomarna (se till exempel förstainstansrättens dom av den 17 december 1991 i mål T-7/89, Hercules Chemicals mot kommissionen, REG 1991, s. II-1711; svensk specialutgåva, häfte 11).

- 91 För det tredje hade kommissionen inget berättigat intresse av att rikta åläggandet i artikel 2 i beslutet till sökanden. Sökanden har nämligen genom att samarbeta med kommissionen och genom att följa ett anpassningsprogram visat sin vilja att förhindra framtida överträdelser av konkurrensrätten. Under dessa omständigheter har kommissionen inte rätt att utfärda det aktuella åläggandet (dom av den 2 mars 1983 i mål 7/82, GVL mot kommissionen, REG 1983, s. 483; svensk specialutgåva, häfte 7).
- 92 Kommissionen har erinrat om att den enligt artikel 3 i förordning nr 17 kan ålägga företag att upphöra med konstaterade överträdelser. Åläggandets omfattning kan rätteligen fastställas med hänvisning till företagets tidigare ageranden. Beslutet innehåller tillräckligt detaljerade uppgifter om överenskommelsens funktion för att det skall vara möjligt att noga fastställa räckvidden av artikel 2 i beslutet (se särskilt punkterna 49 och 69 i övervägandena). I denna bestämmelse anges vilken typ av information det är fråga om och under vilka omständigheter de inte kan utbytas.
- 93 I kommissionens beslut 86/398/EEG av den 23 april 1986 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget (IV/31.149 — Polypropylen, EGT L 230, s. 1, nedan kallat Polypropylenbeslutet) och kommissionens beslut 92/163/EEG av den 24 juli 1991 om ett förfarande för tillämpning av artikel 86 i EEG-fördraget (IV/31.043 — Tetra Pak II, EGT L 72, 1992, s. 1) förekommer liknande ålägganden, vilka har godkänts av förstainstansrätten. Vidare har förstainstansrätten i dom av den 27 oktober 1994 i mål T-35/92, Deere mot kommissionen, REG 1994, s. II-957, svensk specialutgåva, häfte 16, och i domen i det ovannämnda målet

Fiatagri och New Holland Ford mot kommissionen, beträffande ett åläggande om informationsutbyte mellan konkurrenter, avvisat ett argument som liknar det som Stora har åberopat. Kommissionen har betonat att den inte behövde undersöka om systemet med informationsutbyte som sådant utgör en överträdelse i och med att nämnda system har använts som ett medel för att tillämpa ett olagligt avtal. Kommissionen gjorde samma sak i Polypropylenbeslutet.

- 94 Slutligen har kommissionen bestritt att den inte hade ett berättigat intresse av att rikta åläggandet till sökanden.

Förstainstansrättens bedömning

- 95 Det finns anledning erinra om att artikel 2 i beslutet lyder enligt följande:

”De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet:

- a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra enskilda tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner, eller

- b) genom vilket ett gemensamt förhållningssätt till priser eller till kontroll av produktionen inom branschen främjas, underlättas eller uppmuntras, även om inga individuella uppgifter lämnas, eller

- c) som gör det möjligt för de berörda företagen att fullgöra eller iaktta varje uttryckligt eller tyst avtal om pris eller marknadsuppdelning inom gemenskapen.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter inte bara alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande, utan även alla uppgifter om inkommande order och orderstock, förväntad utnyttjandegrad av produktionskapaciteterna (i båda fallen, även om det rör sig om sammanställda uppgifter) eller enskilda maskiners produktionskapacitet.

Varje system för informationsutbyte av detta slag skall inskränkas till insamling och tillhandahållande av produktions- och försäljningsstatistik i sammanställd form som inte skall kunna användas för att främja eller underlätta ett gemensamt branschagerande.

Företagen skall även avhålla sig från varje form av informationsutbyte som är av betydelse för konkurrensen, utöver det tillåtna utbytet, samt från möten eller kontakter i syfte att diskutera betydelsen av den information som har utbyttts eller branschens eller de enskilda tillverkarnas möjliga eller sannolika reaktion på denna information.

De nödvändiga ändringarna av varje eventuellt system för informationsutbyte skall vara genomförda inom tre månader från delgivningen av detta beslut.”

- 96 Såsom framgår av punkt 165 i övervägandena har artikel 2 i beslutet antagits med stöd av artikel 3.1 i förordning nr 17. Enligt denna bestämmelse kan kommissionen, när den konstaterar en överträdelse av bestämmelserna i fördragets artikel 85, ålägga de berörda företagen att upphöra med överträdelsen.
- 97 Det följer av fast rättspraxis att tillämpningen av artikel 3.1 i förordning nr 17 kan föranleda ett förbud mot att fortsätta med vissa verksamheter och förfaranden eller att upprätthålla förhållanden, om dessa har konstaterats vara rättsstridiga (domstolens dom av den 6 mars 1974 i de förenade målen 6/73 och 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano och Commercial Solvents mot kommissionen, REG 1974, s. 223, punkt 45, svensk specialutgåva, häfte 2, och av den 6 april 1995 i de förenade målen C-241/91 P och C-242/91 P, RTE och ITP mot kommissionen, REG 1995, s. I-743, punkt 90), men även mot att i framtiden ägna sig åt ett liknande agerande (domen i det ovannämnda målet Tetra Pak mot kommissionen, punkt 220).
- 98 Eftersom artikel 3.1 i förordning nr 17 dessutom skall tillämpas med beaktande av den konstaterade överträdelsen har kommissionen befogenhet att fastställa omfattningen av de berörda företagens förpliktelser i syfte att få nämnda överträdelse att upphöra. Sådana förpliktelser för företagen får emellertid inte överskrida gränserna för vad som är ändamålsenligt och nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet, närmare bestämt att företagen åter skall agera i enlighet med de regler som har överträtts (se domen i det ovannämnda målet RTE och ITP mot kommissionen, punkt 93, samt med samma innebörd förstainstansrättens domar av den 8 juni 1995 i mål T-7/93, Langnese-Iglo mot kommissionen, REG 1995, s. II-1533, punkt 209, och i mål T-9/93, Schöller mot kommissionen, REG 1995, s. II-1611, punkt 163).
- 99 I förevarande fall skall det inledningsvis fastslås att det inte finns skäl att godta sökandens argument att kommissionen inte kan rikta ålägganden till sökanden med stöd av artikel 3.1 i förordning nr 17 med motiveringen att sökanden har visat sin

vilja att förhindra varje framtida överträdelse av gemenskapsrättens konkurrensregler. Det är i detta hänseende tillräckligt att påpeka att sökanden har bestritt den materiella räckvidden av åläggandena i artikel 2 i beslutet, vilket visar att kommissionen hade ett berättigat intresse av att precisera omfattningen av företagens skyldigheter, däribland sökandens (se i detta hänseende domen i det ovannämnda målet GVL mot kommissionen, punkt 26—28).

- 100 För att herefter kontrollera om åläggandet i artikel 2 i beslutet, såsom sökanden har påstått, är för omfattande, kommer räckvidden av de olika förbud som företagen har ålagts att prövas.
- 101 Vad beträffar förbudet i artikel 2 första stycket andra meningen, vilket innebär att företagen skall avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat som de överträdelser som har konstaterats i artikel 1 i beslutet, syftar detta enbart till att hindra företagen från att upprepa sitt konstaterat rättsstridiga agerande. När kommissionen ålade ett sådant förbud över-skred den följaktligen inte sina befogenheter enligt artikel 3 i förordning nr 17.
- 102 Vad beträffar artikel 2 första stycket a, b och c syftar dessa bestämmelser mer specifikt på förbud mot framtida utbyte av information om företagens verksamhet.
- 103 Åläggandet i artikel 2 första stycket a, vilket innebär ett förbud mot alla former av framtida utbyte av information om företagens verksamhet genom vilken deltagarna direkt eller indirekt erhåller individuella upplysningar om sina konkurrenter, förutsätter att kommissionen i sitt beslut har konstaterat att ett informationsutbyte av detta slag strider mot artikel 85.1 i fördraget.

- 104 Det kan i detta avseende konstateras att artikel 1 i beslutet inte innehåller några uppgifter om att ett utbyte av information om enskilda företags verksamhet som sådant utgör en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.
- 105 I artikel 1 anges i mer allmänna ordalag att företagen har överträtt denna artikel i fördraget genom att delta i ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att företagen bland annat "utbytte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder".
- 106 Beslutet skall emellertid tolkas med beaktande av dess motivering (domen i det ovannämnda målet Suiker Unie m. fl. mot kommissionen, punkt 122), och det finns därför anledning framhålla punkt 134 andra stycket i övervägandena i beslutet enligt vilket:

"Tillverkarnas utbyte under mötena inom PG Paperboard (i huvudsak vid JMC:s möten) av sådan information om enskilda företags verksamhet som normalt är konfidentiell och känslig, såsom orderstock, driftstopp och produktionstakt, stred bevisligen mot konkurrensreglerna, eftersom det hade till syfte att åstadkomma så gynnsamma villkor som möjligt för genomförandet av prishöjningarna"

- 107 Kommissionen har således vederbörligen konstaterat i sitt beslut att utbyte av information om enskilda företags verksamhet som sådant utgör en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget, och följaktligen uppfyller förbudet mot framtida informationsutbyte av detta slag villkoren för en tillämpning av artikel 3.1 i förordning nr 17.
- 108 Vad beträffar förbuden mot utbyte av sådan information om företagets verksamhet som avses i artikel 2 första stycket b och c i beslutet, skall dessa prövas mot

bakgrund, av andra, tredje och fjärde styckena i samma artikel, i vilka innebörden av dessa förbud klargörs. Det är nämligen mot denna bakgrund som det skall avgöras om, och, i förekommande fall, i vilken utsträckning kommissionen ansåg det ifrågavarande utbytet vara rättsstridigt, med hänsyn till att omfattningen av företagens förpliktelser skall inskränkas till vad som är nödvändigt för att företagen åter skall agera på ett sätt som är förenligt med artikel 85.1 i fördraget.

- 109 Beslutet skall tolkas på så sätt att kommissionen ansåg att Fides-systemet stred mot artikel 85.1 i fördraget genom att det utgjorde ett stöd för den konstaterade överenskommelsen (punkt 134 tredje stycket i övervägandena i beslutet). En sådan tolkning bekräftas av lydelsen i artikel 1 i beslutet, av vilken det framgår att företagen har utbytt information om företagens verksamhet "för att främja [de] åtgärder" som anses strida mot artikel 85.1 i fördraget.
- 110 Vid bedömningen av omfattningen av de framtida förbuden i artikel 2 första stycket b och c i beslutet skall hänsyn tas till kommissionens ifrågavarande tolkning av Fides-systemets förenlighet med artikel 85 i fördraget.
- 111 Det kan i detta avseende för det första påpekas att de ifrågavarande förbuden inte är begränsade till utbyte av information om de enskilda företagens verksamhet utan även gäller utbyte av vissa sammanställda statistiska uppgifter (artikel 2 första stycket b och andra stycket i beslutet). För det andra förbjuds i artikel 2 andra stycket b och c utbyte av vissa statistiska uppgifter för att förhindra att ett möjligt stöd för ett potentiellt konkurrensbegränsande beteende uppkommer.
- 112 Ett sådant förbud, som avser att hindra ett utbyte av rent statistiska uppgifter som inte utgör information om ett enskilt företag eller som kan härledas till ett visst företag och som införs av det skälet att denna information kan användas i konkurrensbegränsande syfte, överskrider vad som är nödvändigt för att tillse att företagen åter agerar lagenligt. Det framgår för det första inte av beslutet att kommissio-

nen skulle ha ansett att utbytet av statistiska uppgifter var en överträdelse i sig av artikel 85.1 i fördraget. Den omständigheten, att ett system för utbyte av statistiska uppgifter kan användas i konkurrensbegränsande syfte, kan för det andra inte medföra att det strider mot artikel 85.1 i fördraget, eftersom det under sådana omständigheter först är nödvändigt att fastställa att det faktiskt har haft en konkurrensbegränsande verkan.

- 113 Artikel 2 första till och med fjärde stycket i beslutet skall således ogiltigförklaras med undantag av följande avsnitt:

”De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet:

- a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra enskilda tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande.”

Yrkandet om upphävande av eller nedsättning av böterna

- 114 Sökanden har som enda grund gjort gällande att artikel 15 i förordning nr 17 har åsidosatts. Denna grund kan delas in i fem delgrunder som skall behandlas separat.

Den första delgrunden: Huruvida skyldigheten att motivera bötesbeloppets storlek har åsidosatts

Parternas argument

- 115 Sökanden har gjort gällande att kommissionen skulle ha angett i beslutet hur den beräknade de olika företagens bötesbelopp. Även om det framgår av punkt 167 i övervägandena i beslutet vilka kriterier som har beaktats, framgår det inte av beslutet vilken vikt som har lagts vid varje kriterium. Vidare borde det ha angetts i beslutet vilken procentsats kommissionen använde när den fastställde bötesbeloppets storlek. Dessa uppgifter fanns med i kommissionens svarsinlaga.
- 116 Kommissionen har gjort gällande att den i punkt 167 och följande punkter i övervägandena i beslutet i tillräcklig mån har förklarat vilka kriterier den har använt sig av när den beräknade böterna. Dessa kriterier är i princip desamma som de som tillämpades i Polypropylenbeslutet och som förstainstansrätten godtog.

Förstainstansrättens bedömning

- 117 Enligt fast rättspraxis har skyldigheten att motivera ett individuellt beslut till syfte att göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att ge den berörde de upplysningar som är nödvändiga för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat eller om det eventuellt är behäftat med ett sådant fel att det är möjligt att ifrågasätta dess giltighet, med det tillägget att omfattningen av denna skyldighet beror på rättsaktens art och det sammanhang i vilket den har antagits (se bland annat förstainstansrättens dom av den 11 december 1996 i mål T-49/95, Van Megen Sports mot kommissionen, REG 1996, s. II-1799, punkt 51).
- 118 Omfattningen av skyldigheten att motivera ett beslut om att, som i föreliggande fall, ålägga ett flertal företag böter för en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, skall fastställas mot bakgrund av att bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är skall göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (domstolens beslut av den 25 mars 1996 i mål C-137/95 P, SPO m. fl. mot kommissionen, REG 1996, s. I-1611, punkt 54).
- 119 Kommissionen förfogar vid fastställandet av varje bötesbelopp över ett utrymme för skönsmässig bedömning, och den kan av denna anledning inte anses skyldig att tillämpa en exakt matematisk formel (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-150/89, Martinelli mot kommissionen, REG 1995, s. II-1165, punkt 59).
- 120 I beslutet framgår, av punkt 168 respektive punkt 169 i övervägandena, de kriterier som beaktades för att fastställa den allmänna bötesnivån och de individuella bötesbeloppen. Vad i övrigt avser individuella böter förklarar kommissionen i punkt 170 i övervägandena att de företag som deltog i PWG:s möten i princip ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen, medan övriga företag ansågs som "ordinarie

deltagare" i den. Slutligen anser kommissionen i punkterna 171 och 172 i övervägandena att de bötesbelopp som Rena och sökanden har ålagts skall reduceras väsentligt på grund av att de samarbetat aktivt med kommissionen samt att åtta andra företag likaså kan erhålla en något mindre reduktion på grund av att de i sina svar på meddelandet om anmärkningar inte förnekade de huvudsakliga faktiska omständigheter på vilka kommissionen grundade sina anmärkningar.

- 121 I sina inlagor i målet vid förstainstansrätten samt i sitt svar på rättsens skriftliga fråga har kommissionen förklarat att böterna beräknades på grundval av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet. Böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av den individuella årsomsättningen ålades således de företag som ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen. Slutligen tog kommissionen hänsyn till vissa företags eventuellt samarbetsvilliga inställning under förfarandet vid kommissionen. Två företag fick av detta skäl sina böter reducerade med två tredjedelar, medan andra företags böter reducerades med en tredjedel.
- 122 Det framgår för övrigt av en tabell som kommissionen har tillhandahållit, och som innehåller uppgifter om fastställandet av varje individuellt bötesbelopp, att även om dessa inte har fastställts genom en strikt matematisk tillämpning av enbart ovannämnda sifferuppgifter har nämnda uppgifter emellertid systematiskt beaktats vid beräkningen av böterna.
- 123 I beslutet preciseras emellertid inte att böterna har beräknats på grundval av varje företags omsättning på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990. I beslutet nämns inte heller de procentsatser på 9 respektive 7,5 procent som tillämpades för att beräkna de böter som ålades de företag som ansågs som "huvudmän" respektive

de företag som ansågs som "ordinarie deltagare". Procentsatserna för reduktionen av böterna för Rena och sökanden respektive åtta andra företag anges inte heller.

- 124 Mot bakgrund av den detaljerade redogörelsen i beslutet för de faktiska omständigheter som tillskrivits vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet finns det i föreliggande fall för det första anledning anse att punkt 169—172 i övervägandena i beslutet innehåller tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-2/89, Petrofina mot kommissionen, REG 1991, s. II-1087, punkt 264).
- 125 För det andra, då, i likhet med det aktuella fallet, bötesbeloppen har fastställts genom att vissa bestämda uppgifter systematiskt beaktats, kan företagen, om var och en av dessa faktorer anges i beslutet, lättare bedöma dels om kommissionen har begått ett fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet, dels om det individuella bötesbeloppet är berättigat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats. I föreliggande fall skulle ett omnämnande i beslutet av de ifrågavarande faktorerna, närmare bestämt den aktuella årsomsättningen, referensåret, de grundläggande procentsatser som tillämpats samt procentsatsen för reduktionen av bötesbeloppen, inte ha inneburit att de exakta årsomsättningarna för de företag som var mottagare av beslutet implicit avslöjades, vilket hade utgjort ett åsidosättande av artikel 214 i fördraget. Det slutliga individuella bötesbeloppet är, som kommissionen själv har framhållit, inte ett resultat av en strikt matematisk tillämpning av dessa faktorer.
- 126 Kommissionen har för övrigt medgett under sammanträdet att det inte fanns något som hindrade att den i beslutet angav de faktorer som systematiskt hade beaktats och som avslöjades under en presskonferens av kommissionens ledamot med ansvar för konkurrensfrågor samma dag som beslutet togs. Det kan i detta hänseende erinras om att, enligt fast rättspraxis, motiveringen av ett beslut skall ingå i själva beslutet och att hänsyn inte kan tas till kommissionens efterföljande förklar-

ingar annat än i särskilda fall (se förstainstansrättens dom av den 2 juli 1992 i mål T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mot kommissionen, REG 1992, s. II-1931, punkt 131, svensk specialutgåva, häfte 13, och med samma innebörd, domen i det ovannämnda målet Hilti mot kommissionen, punkt 136).

- 127 Trots dessa konstateranden skall det påpekas att motiveringen av de fastställda bötesbeloppen i punkt 167—172 i övervägandena i beslutet är minst lika detaljerad som kommissionens motiveringar av tidigare beslut om liknande överträdelser. Även om en invändning om bristande motivering är sådan att förstainstansrätten ex officio kan ta upp den till prövning, hade, vid den tidpunkt då beslutet fattades, ingen kritik riktats från gemenskapsdomstolens sida mot kommissionens praxis i fråga om motivering av ålagda böter. Det var först i dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen (REG 1995, s. II-1063), punkt 142, och i två andra domar som avkunnades samma dag i mål T-147/89, Société métallurgique de Normandie mot kommissionen (REG 1995, s. II-1057, publicerad i sammandrag) och i mål T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mot kommissionen (REG 1995, s. II-1191, publicerad i sammandrag) som förstainstansrätten för första gången framhöll att det är önskvärt att företagen i detalj kan ta del av det sätt på vilket de ålagda böterna har beräknats, utan att de för den skull skall vara tvungna att väcka talan mot kommissionens beslut.
- 128 Av detta följer att när kommissionen i ett beslut konstaterar att konkurrensreglerna har överträtts och ålägger de företag som har deltagit i överträdelsen böter skall kommissionen, om den systematiskt har beaktat vissa grundläggande omständigheter för att fastställa bötesbeloppen, ange dessa omständigheter i själva beslutet så att mottagarna av det skall kunna kontrollera om bötesnivån är välgrundad och bedöma om det eventuellt förekommit diskriminering.
- 129 Mot bakgrund av de speciella omständigheter som angetts i punkt 127 ovan, och med hänsyn till att kommissionen under domstolsförfarandet har visat sig villig att lämna alla upplysningar som är av relevans för hur böterna har beräknats, skall bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats

inte i föreliggande fall anses utgöra ett sådant åsidosättande av motiveringsskyldigheten att det finns skäl att helt eller delvis upphäva de ålagda böterna.

130 Talan kan följaktligen inte bifallas på den första delgrunden.

Den andra delgrunden: Huruvida sökanden kunde anses vara en av överenskommelsens "huvudmän"

131 Sökanden har gjort gällande att den i punkt 170 i övervägandena i beslutet felaktigt har ansetts utgöra en av överenskommelsens "huvudmän" till följd av sitt deltagande i PWG. Sökanden anser inte att den är ansvarig för Feldmühles och CBC:s agerande. Följaktligen saknas skäl att anse att sökanden skall bära ett särskilt ansvar till följd av ett påstått deltagande i PWG.

132 Det är i detta hänseende tillräckligt att påpeka att både Feldmühle och CBC deltog i PWG:s möten och att sökanden inte har bestritt att deltagarna i detta organs möten skall anses utgöra överenskommelsens "huvudmän". Eftersom kommissionen på goda grunder tillskrev sökanden Feldmühles och CBC:s agerande (se ovan punkt 78 och följande punkter), har kommissionen med rätta ansett sökanden vara en av överenskommelsens "huvudmän".

133 Talan kan följaktligen inte bifallas på den andra delgrunden.

Den tredje delgrunden: Huruvida kommissionen gjorde en felaktig bedömning av överenskommelsens resultat

Parternas argument

- 134 Sökanden har betonat att enligt beslutet (punkt 168 sjunde strecksatsen i övervägandena i beslutet) har överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts, vilket har ansetts utgöra en försvårande omständighet vid fastställandet av bötesbeloppets storlek. Sökanden har vidare betonat att den i sitt svar på meddelandet om anmärkningar lämnade en detaljerad redogörelse för villkoren på marknaden och skälen till varför avtalen om prishöjningar endast i ytterst liten omfattning hade påverkat de faktiska priserna. Kommissionen har dock i sitt beslut inte beaktat dessa uppgifter utan begränsat sig till att presumera att överenskommelsens syften "i hög grad uppnåtts". Sökanden anser att kommissionen i och med ett sådant ställningstagande har gjort sig skyldig till maktmissbruk.
- 135 Kommissionen har påpekat att den vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är hade rätt att ta hänsyn till resultatet av densamma. Kommissionen anser i detta hänseende att den kunde basera sig på de slutsatser som gjorts med stöd av de uppgifter som fanns tillgängliga i ärendet och beakta all skriftlig bevisning om att deltagarna själva bidrog till att överenskommelsen var framgångsrik.
- 136 Kommissionen anser att den har gjort en riktig bedömning av resultatet av överenskommelsen när den fastställde bötesbeloppets storlek och har härvid hänvisat till uppgifterna om kapacitetsutnyttjande och bruttovinster (punkt 15 och 16 i övervägandena i beslutet), den omständigheten att flertalet producenter deltog i överenskommelsen som i princip täckte hela marknaden (punkt 168 i övervägandena), de påpekanden som riktades till överenskommelsens deltagare om de inte följde prishöjningarna (punkterna 82 och 136 i övervägandena) samt till de dokument i vilka det angavs att medlemmarna i PG Paperboard ansåg överenskommelsen vara en framgång (punkterna 101 och 137 i övervägandena).

Förstainstansrättens bedömning

- 137 Enligt punkt 168 sjunde strecksatsen i övervägandena i beslutet har kommissionen fastställt det generella bötesbeloppet med beaktande av bland annat att överenskommelsens ”syften ... i hög grad uppnåtts”. Det är ostridigt att kommissionen härvid hänvisat till den i artikel 1 i beslutet konstaterade överträdelsens inverkan på marknaden.
- 138 Förstainstansrätten anser att det för prövningen av kommissionens bedömning av överträdelsens verkningar räcker att undersöka hur den bedömt resultaten av prissamverkan. För det första framgår det nämligen av beslutet att konstaterandet att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts i huvudsak är grundat på resultaten av prissamverkan. Dessa resultat har analyserats i punkterna 100—102, 115 och 135—137 i övervägandena i beslutet, medan frågan huruvida samverkan kring marknadsandelar och driftstopp har haft någon inverkan på marknaden däremot inte har varit föremål för särskild undersökning.
- 139 För det andra är det under alla omständigheter möjligt att, utifrån en undersökning av resultaten av prissamverkan, även bedöma om syftet med samverkan kring driftstoppen har uppnåtts, eftersom denna samverkan avsåg att undvika att de samordnade prisinitiativen skulle äventyras av ett utbud som översteg efterfrågan.
- 140 Vad för det tredje gäller samverkan kring marknadsandelarna har kommissionen inte hävdats att de företag som deltog i PWG:s möten hade för avsikt att åstadkomma en total frysning av sina marknadsandelar. Enligt punkt 60 andra stycket i övervägandena i beslutet var avtalet om marknadsandelar inte statiskt utan ”föremål för regelbundna justeringar och omförhandlingar”. Med hänsyn till denna precisering kan kommissionen således inte klandras för att ha dragit slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts utan att i beslutet särskilt ha undersökt huruvida samverkan kring marknadsandelarna var framgångsrik.

- 141 Kommissionen har, beträffande prissamverkan, gjort en bedömning av dess generella resultat.
- 142 Det framgår av beslutet, och som kommissionen har bekräftat under sammanträdet, att tre olika resultat har fastställts. Kommissionen har dessutom åberopat den omständigheten att prisinitiativen i deras helhet ansetts som framgångsrika av tillverkarna själva.
- 143 Det första resultat som har beaktats av kommissionen, och som inte har bestritts av sökanden, består i att kunderna faktiskt underrättades om de överenskomna prishöjningarna. De nya priserna tjänade härvid som bas, i händelse av individuella förhandlingar med kunderna om transaktionspriserna (se bland annat punkterna 100 och 101 femte och sjätte styckena i övervägandena i beslutet).
- 144 Det andra resultatet består i att utvecklingen av transaktionspriserna följde de tillkännagivna priserna. Kommissionen har i detta avseende hävdats att "tillverkarna inte nöjde sig med att tillkänna de överenskomna prishöjningarna, utan vidtog, med några få undantag, konkreta åtgärder för att säkerställa att de tillämpades i förhållande till kunderna" (punkt 101 första stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har medgett att kunderna ibland beviljades eftergifter vad gällde tidpunkten för höjningen eller individuella rabatter eller prissänkningar, bland annat i händelse av stora order, och att "den genomsnittliga nettohöjningen efter avdrag för prissänkningar, rabatter och andra eftergifter alltid låg under det totala beloppet för den tillkännagivna höjningen" (punkt 102 sista stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har emellertid, med hänvisning till diagram i en ekonomisk studie som genomförts inför förfarandet vid kommissionen på uppdrag av ett flertal av de företag som var mottagare av beslutet (nedan kallad LE-rapporten), påstått att det under den period som beslutet avser fanns ett "klart linjärt samband" mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och transaktionspriserna, omräknade i nationella valutor eller ecu. Kommissionen drog härav följande slutsats: "Nettoprishöjningarna följde de tillkännagivna höjningarna nära, om än med en viss tidsförskjutning. Rapportens författare medgav själv under

förhöret att detta var fallet under åren 1988 och 1989” (punkt 115 andra stycket i övervägandena).

- 145 Det måste medges att det var riktigt av kommissionen att vid bedömningen av det andra resultatet betrakta förekomsten av ett linjärt samband mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och utvecklingen av transaktionspriserna som ett bevis för prisinitiativens inverkan på de sistnämnda priserna, i enlighet med tillverkarnas eftersträvade syfte. Det är ostridigt att bruket att föra individuella förhandlingar med kunderna på den ifrågasatt marknaden innebär att transaktionspriset i allmänhet inte är identiskt med det tillkännagivna priset. Det kan därför inte förväntas att höjningarna av transaktionspriserna var identiska med höjningarna av de tillkännagivna priserna.
- 146 Vad beträffar förekomsten av ett samband mellan höjningarna av de tillkännagivna priserna och höjningarna av transaktionspriserna var det riktigt av kommissionen att åberopa LE-rapporten. Denna rapport utgör en analys av prisutvecklingen på kartong under den period som avses i beslutet och grundas på uppgifter som tillhandahållits av ett flertal tillverkare.
- 147 Rapporten bekräftar emellertid endast delvis att det under viss tid förelegat ett ”klart linjärt samband”. En undersökning av perioden år 1987—1991 ger vid handen tre olika delperioder. Författaren till LE-rapporten gjorde i detta hänseende följande sammanfattning av sina slutsatser under förhöret vid kommissionen: ”Det finns inget klart samband, ens med hänsyn till en tidsförskjutning, mellan höjningen av de tillkännagivna priserna och marknadspriserna under början av den aktuella perioden 1987—1988. Däremot förelåg ett sådant samband under år 1988/1989, medan detta samband därefter blev allt mindre påtagligt och i det närmaste märkligt [oddly] under perioden år 1990/1991” (protokoll från förhöret, s. 28). Han påpekade även att dessa variationer i tiden var nära kopplade till variationerna i efterfrågan (se bland annat protokollet från förhöret, s. 20).

- 148 Författarens muntliga slutsatser överensstämmer med analysen i hans rapport och i synnerhet med diagrammen över utvecklingen av de tillkännagivna priserna och utvecklingen av transaktionspriserna (LE-rapporten, diagram 10 och 11, s. 29). Det skall således konstateras att kommissionen endast delvis har bevisat förekomsten av det "klar[a] linjära samband" som den har gjort gällande.
- 149 Under sammanträdet påpekade kommissionen att den även beaktat ett tredje resultat av prissamverkan som bestod i att transaktionsprisnivån var högre än den skulle ha varit om det inte hade förekommit någon samverkan. Kommissionen underströk i detta hänseende att tidpunkterna och den ordningsföljd i vilken prishöjningarna skulle tillkännages hade beslutats av PWG, samt framhåller i beslutet att "det är osannolikt att de samordnade tillkännagivandena på dessa villkor inte skulle ha haft någon inverkan på den faktiska prisnivån" (punkt 136 tredje stycket i övervägandena i beslutet). I LE-rapporten (avdelning 3) har emellertid en modell fastställts, som gör det möjligt att förutse den prisnivå som följer av objektiva marknadsvillkor. Enligt denna rapport har prisnivån, såsom den bestäms av objektiva ekonomiska faktorer under perioden 1975—1991, utvecklats, med obetydliga variationer, på exakt samma sätt som de tillämpade transaktionspriserna, inklusive under den period som avses i beslutet.
- 150 Trots dessa slutsatser är det inte möjligt att utifrån analysen i rapporten konstatera att de samordnade prisinitiativen inte gjorde det möjligt för tillverkarna att uppnå en transaktionsprisnivå som var högre än den som skulle ha uppkommit genom fri konkurrens. Som kommissionen framhöll vid sammanträdet är det i detta hänseende möjligt att de faktorer som beaktades i nämnda analys har påverkats av förekomsten av samverkan. Kommissionen har därmed med rätta gjort gällande att samverkan exempelvis har kunnat minska företagets incitament att sänka sina kostnader. Däremot har den inte påvisat något direkt fel i LE-rapportens analys och har inte heller framlagt egna ekonomiska analyser av den hypotetiska utvecklingen av transaktionspriserna i avsaknad av varje form av samordning. Mot denna bakgrund kan kommissionens påstående att transaktionsprisnivån hade varit lägre i avsaknad av en samverkan mellan tillverkarna inte anses styrkt.

- 151 Av detta följer att det tredje resultatet av prissamverkan inte har bevisats.
- 152 De föregående konstaterandena ändras inte av tillverkarnas subjektiva bedömning, på vilken kommissionen grundat sig när den fann att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts. Kommissionen har på denna punkt hänvisat till en lista över handlingar som den tillhandahöll under sammanträdet. Även om det antas att kommissionen har kunnat grunda sin bedömning av prisinitiativets eventuella framgång på handlingar av vilka vissa tillverkares subjektiva uppfattning framgår, måste det konstateras att ett flertal företag, däribland sökanden, vid sammanträdet med rätta hänvisat till det stora antal handlingar i målet av vilka det framgår att tillverkarna hade problem med att genomföra de överenskomna prishöjningarna. Mot denna bakgrund kan kommissionens hänvisning till tillverkarnas egna förklaringar inte anses utgöra tillräcklig grund för slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts.
- 153 Av vad som ovan anförts följer att de verkningar av överträdelsen som kommissionen har gjort gällande endast har bevisats till viss del. Förstainstansrätten kommer att undersöka betydelsen av denna slutsats inom ramen för sin fulla prövningsrätt i fråga om böter i samband med att den bedömer hur allvarlig den i föreliggande fall konstaterade överträdelsen är (se nedan punkt 170).

Den fjärde delgrunden: Huruvida kommissionen som förmildrande omständighet skulle ha beaktat att sökanden har genomfört ett anpassningsprogram

Parternas argument

- 154 Sökanden har påpekat att den sedan år 1991 inom hela Storakoncernen har infört och tillämpat ett program för att anpassa sig till gemenskapens konkurrensrätt.

Den har vidare betonat att böterna har ett preventivt syfte i och med att de bland annat åläggs i syfte att stimulera de överträdande bolagen att i framtiden rätta sig efter konkurrensrätten. Genom att år 1991 införa anpassningsprogrammet har sökanden visat att den på bästa sätt verkligen vill förhindra framtida överträdelser. Kommissionen skulle därför i enlighet med sin tidigare praxis som en förmildrande omständighet ha beaktat att detta program infördes snabbt (se bland annat kommissionens beslut 91/532/EEG av den 5 juni 1991 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget [IV/32.879 — Viho/Toshiba] [EGT L 287, s. 39]). Denna omständighet är inte densamma som sökandens samarbete under förfarandet vid kommissionen, vilket bestod i att avslöja fakta om de påstådda överträdelserna. Anpassningsprogrammet hade däremot till syfte att förhindra framtida överträdelser. I motsats till kommissionens påstående belönas inte sökanden två gånger för samma sak om anpassningsprogrammet beaktas.

- 155 Kommissionen har påpekat att sökanden redan har kompenserats för sin samarbetsvilja och att sökanden beviljas dubbel kompensation om böterna nedsätts till följd av anpassningsprogrammet i och med att detta program utgör en del av den politik som har fått sökanden att samarbeta. Kommissionen har tillagt att ett anpassningsprogram endast är ett sätt att tillse att rättsreglerna följs. Den har betonat att samtliga företag är skyldiga att i alla lägen följa gällande rätt.

Förstainstansrättens bedömning

- 156 Det har redan påpekats att bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är skall göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (domstolens beslut i ovannämnda målet SPO m. fl. mot kommissionen, punkt 54).

157 Härav följer att det berörda företaget genom att införa ett anpassningsprogram visserligen visar att det vill förhindra framtida överträdelser, och detta program underlättar således för kommissionen att utföra sitt uppdrag, vilket består i att på konkurrensområdet tillämpa de principer som fastställs i fördraget och att i detta hänseende vägleda företagen. Enbart den omständigheten att kommissionen i sin tidigare beslutspraxis i vissa fall har beaktat införandet av ett anpassningsprogram som en förmildrande omständighet, medför dock inte en skyldighet för den att även göra så i förevarande fall.

158 Följaktligen kunde kommissionen på goda grunder anse att det i förevarande fall var tillräckligt att enbart kompensera de företag som medverkat till att den aktuella överträdelsen lättare kunde fastslås. Sökandens böter har följaktligen reducerats med två tredjedelar till följd av dess aktiva samarbete med kommissionen under det administrativa förfarandet och därför kan kommissionen inte klandras för att inte ha reducerat sökandens böter ytterligare.

159 Även om det slutligen är viktigt att sökanden har vidtagit åtgärder för att förhindra att Storakoncernens personal på nytt överträder gemenskapens konkurrensrätt i framtiden, ändrar denna omständighet inte på något sätt det faktum att det har skett en överträdelse i förevarande fall (domen i det ovannämnda målet Hercules Chemicals mot kommissionen, punkt 357).

160 Talan kan följaktligen inte bifallas på den fjärde delgrunden.

Den femte delgrunden: Huruvida kommissionen vid fastställandet av bötesbeloppets storlek stödde sig på irrelevanta överväganden

Parternas argument

- 161 Sökanden har konstaterat att det sammanlagda bötesbeloppet är det högsta som kommissionen någonsin har ålagt. Eftersom denna omständighet inte förklaras i beslutet, kan det bara vara så att irrelevanta överväganden har beaktats. I och med att det i punkt 161 i övervägandena i beslutet nämns att det sedan år 1975 har förekommit avtal om samverkan, kan det inte uteslutas att böterna har ålagts för en period som började löpa år 1975, vilket inte är motiverat. Vidare hade kommissionen inte rätt att i punkt 168 i övervägandena som försvärande omständigheter beakta den omständigheten att "överenskommelsen har fungerat i form av ett system för regelbundna, institutionaliserade möten som syftat till att detaljreglera kartongmarknaden inom gemenskapen" och att "sinnrika åtgärder har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning". Dessa omständigheter hängde samman med den påstådda överträdelsen och kunde därför inte anses utgöra försvärande omständigheter vid beräkningen av bötesbeloppets storlek.
- 162 Beträffande påståendet att Polypropylenbeslutet borde ha fungerat som en varning, utgör inte detta, i motsats till vad kommissionen har påstått i sin svarsinlaga, ett legitimt kriterium för att höja bötesbeloppet.
- 163 Med hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är anser kommissionen inte att bötesbeloppet är oproportionerligt. Det var berättigat att fastställa ett högre bötesbelopp än i tidigare ärenden, eftersom deltagarna i överenskommelsen till skillnad från tidigare ärenden (bland annat Polypropylenbeslutet) inte gjorde betydande förluster under tiden överträdelsen varade. I varje fall kan deltagarna inte stödja sig på att överenskommelsen har haft liten framgång. I övrigt borde Polypropylenbeslutet ha fungerat som en varning vid denna tidpunkt. För övrigt fastställde förstainstansrätten med avseende på detta beslut att bötesbeloppets storlek var helt

och hållet rimlig med hänsyn till överträdelsens art (förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-3/89, Atochem mot kommissionen, REG 1991, s. II-1177, punkt 229).

- 164 Slutligen är sökandens påstående att bötesbeloppets storlek har fastställts med stöd av "irrelevanta överväganden" enbart ett rent antagande. Beslutet innebär ingen betydande ändring av praxis. Förstainstansrätten har redan i fråga om Polypropylenbeslutet fastslagit att hemlighållandet och den omfattning som verksamheten har organiserats i utgör försvårande omständigheter.

Förstainstansrättens bedömning

- 165 Kommissionen har i föreliggande fall fastställt den allmänna bötesnivån med beaktande av hur länge överträdelsen pågått (punkt 167 i övervägandena i beslutet) samt med beaktande av följande omständigheter (punkt 168 i övervägandena):

— Samverkan kring prisfastställelse och uppdelning av marknaden utgör i sig allvarliga konkurrensbegränsande åtgärder.

— Överenskommelsen gällde för i stort sett hela gemenskapens område.

— Gemenskapsmarknaden för kartong är en betydelsefull ekonomisk sektor som varje år uppgår till omkring 2,5 miljarder ecu.

- De företag som deltog i överträdelsen täcker praktiskt taget hela marknaden.

- Överenskommelsen har fungerat i form av ett system för regelbundna, institutionaliserade möten som syftat till att detaljreglera kartongmarknaden inom gemenskapen.

- Sinnrika åtgärder har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast 'följde på andra höjningar' osv.).

- Överenskommelsens syften har i hög grad uppnåtts.”

166 Förstainstansrätten erinrar vidare om att kommissionen i ett svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten har påpekat att böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet har ålagts de företag som har ansetts som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen.

167 Det finns anledning framhålla, för det första, att kommissionen vid sin bedömning av den allmänna bötesnivån kan beakta att uppenbara överträdelser av gemenskapens konkurrensregler fortfarande är förhållandevis vanligt förekommande och att kommissionen därför har rätt att höja bötesnivån när den anser att det är nödvändigt att förstärka böternas avskräckande verkan. Följaktligen kan den omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå för vissa typer av

överträdelser inte medföra att kommissionen inte skulle kunna höja denna nivå inom de gränser som föreskrivits i förordning nr 17, om detta visar sig nödvändigt för att gemenskapens konkurrenspolitik skall kunna säkerställas (se bland annat domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80, 101/80, 102/80 och 103/80, *Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen*, REG 1983, s. 1825, punkt 105—108, svensk specialutgåva, häfte 7, och förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-13/89, *ICI mot kommissionen*, REG 1992, s. II-1021, punkt 385, svensk specialutgåva, häfte 12).

- 168 För det andra har kommissionen med rätta hävdat att på grund av de särskilda omständigheterna i föreliggande fall kan ingen direkt jämförelse göras mellan den allmänna bötesnivån i det aktuella beslutet och den bötesnivå som kommissionen har tillämpat i sin tidigare beslutspraxis, och i synnerhet i Polypropylenbeslutet, som kommissionen själv anser vara det ärende som närmast kan jämföras med det aktuella fallet. I motsats till ärendet som gav upphov till Polypropylenbeslutet har emellertid ingen förmildrande omständighet beaktats i föreliggande fall vid fastställandet av den allmänna bötesnivån. Vidare visar det faktum att det har vidtagits åtgärder i syfte att dölja samverkan att de berörda företagen har varit fullt medvetna om att deras agerande var olagligt. Följaktligen har kommissionen kunnat beakta dessa åtgärder vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen var, eftersom dessa åtgärder får anses som en särskilt allvarlig aspekt av överträdelsen, som särskiljer den från tidigare överträdelser som konstaterats av kommissionen.
- 169 För det tredje skall det framhållas att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget dels pågått under lång tid, dels var av uppenbar beskaffenhet. Dessutom begicks den trots att kommissionens tidigare beslutspraxis, och i synnerhet Polypropylenbeslutet, borde ha utgjort ett varnande exempel.
- 170 Mot bakgrund av dessa omständigheter kan det anses att de kriterier som anges i punkt 168 i övervägandena i beslutet gör den allmänna bötesnivå som fastställts av

kommissionen berättigad. Det finns således inga uppgifter som tyder på att kommissionen stödde sig på irrelevanta överväganden vid fastställandet av bötesbeloppets storlek. Förstainstansrätten har visserligen redan konstaterat att de resultat av prissamverkan som kommissionen beaktat vid fastställandet av den allmänna bötesnivån endast har bevisats till viss del. Mot bakgrund av vad som anförts ovan påverkar emellertid inte denna slutsats i väsentlig utsträckning bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen är. I detta hänseende räcker det att företagen faktiskt har tillkännagett de överenskomna prishöjningarna och att de tillkännagivna priserna har utgjort grund för fastställandet av individuella transaktionspriser för att denna prissamverkan skall anses ha haft såväl till syfte som resultat att allvarligt begränsa konkurrensen. Förstainstansrätten anser följaktligen inom ramen för sin fulla prövningsrätt att konstaterandena i fråga om överträdelsens verkningar inte motiverar en sänkning av den allmänna bötesnivå som kommissionen har fastställt.

171 Talan kan följaktligen inte bifallas på den femte delgrunden.

172 Härav följer att talan inte kan bifallas på den enda grund som har åberopats till stöd för yrkandet om upphävande av eller nedsättning av sökandens böter.

173 Med anledning av det ovan anförda skall invändningen om att artikel 2 i beslutet är rättsstridig till viss del godtas. I övrigt skall talan ogillas.

Rättegångskostnader

- 174 Enligt artikel 87.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Eftersom sökanden i huvudsak har tappat målet, skall denna i enlighet med kommissionens yrkande förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

följande dom:

- 1) Artikel 2 första till och med fjärde stycket i kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong, ogiltigförklaras med avseende på sökanden, med undantag av följande avsnitt:

”De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovan nämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagets verksamhet:

- a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra individuella tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsut-

nyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande.”

2) Talan ogillas i övrigt.

3) Sökanden skall ersätta rättegångskostnaderna.

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 14 maj 1998.

R. Grass

B. Vesterdorf

Justitiesekreterare

Ordförande

Innehåll

Bakgrund	II - 2117
Förfarande	II - 2124
Parternas yrkanden	II - 2126
Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet	II - 2126
Huruvida talan kan upptas till sakprövning på denna grund	II - 2127
Parternas argument	II - 2127
Förstainstansrättens bedömning	II - 2129
Prövning i sak	II - 2132
Den första delgrunden: Huruvida motiveringen var tillräcklig	II - 2132
— Parternas argument	II - 2132
— Förstainstansrättens bedömning	II - 2133
Den andra delgrunden: Huruvida sökanden kunde anses vara ansvarig för överträdelserna	II - 2136
— Parternas argument	II - 2136
— Förstainstansrättens bedömning	II - 2139
Yrkandet om ogiltigförklaring av artikel 2 i beslutet	II - 2142
Parternas argument	II - 2142
Förstainstansrättens bedömning	II - 2144
Yrkandet om upphävande av eller nedsättning av böterna	II - 2151
Den första delgrunden: Huruvida skyldigheten att motivera bötesbeloppets storlek har åsidosatts	II - 2151
Parternas argument	II - 2151
Förstainstansrättens bedömning	II - 2152
Den andra delgrunden: Huruvida sökanden kunde anses vara en av överenskommelsens "huvudmän"	II - 2156
Den tredje delgrunden: Huruvida kommissionen gjorde en felaktig bedömning av överenskommelsens resultat	II - 2157
Parternas argument	II - 2157
Förstainstansrättens bedömning	II - 2158

STORA KOPPARBERGS BERGSLAGS MOT KOMMISSIONEN

Den fjärde delgrunden: Huruvida kommissionen som förmildrande omständighet skulle ha beaktat att sökanden har genomfört ett anpassningsprogram	II - 2162
Parternas argument	II - 2162
Förstainstansrättens bedömning	II - 2163
Den femte delgrunden: Huruvida kommissionen vid fastställandet av bötesbeloppets storlek stödde sig på irrelevanta överväganden	II - 2165
Parternas argument	II - 2165
Förstainstansrättens bedömning	II - 2166
Rättegångskostnader	II - 2170